

TÜRKİYE'DE SANAYİLEŞMENİN TARİHİ GELİŞİMİ

Y.Doç.Dr.Selim ERDOĞAN(*)

GİRİŞ

İktisadi kalkınmayı, sanayileşme ile aynı anlamda kullanırsak, sanayileşmenin önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Gelişmişlik düzeyi tesbit edilirken gayri safi milli hasıla içindeki sanayinin payı önem kazanır.

19. Yüzyılda Batı Avrupa Ülkelerinin gelişmesinde rol oynayan sanayileşme hareketi genellikle her ülkede birbirine berzer sosyo-ekonomik yapısal değişmelere sebep olmuştur. Sanayi kesiminin gelişimi ekonominin diğer kesimlerini büyük ölçüde etkiler. Özellikle tarımsal üretim, gerek tarımın makineleşmesi, gerek gübre v.b. etkenlerle artar. Sanayileşme ilerledikçe bankalar sisteminin yetersiz kaldığı görülür. Bu, giderek sermaye piyasasının kurulmasına imkân hazırlar.

Sanayileşme sadece sanayi kesimine yeni yatırımlar yapmak, tüketim malları imalatından yatırım malları, ara mallar üretimine geçmek değildir. Kişide, ailede ve toplumda büyük değişmelere neden olur. Bu çalışmada Türkiye'de sanayileşmenin geçirdiği safhalar ele alınmıştır.

CUMHURİYET ÖNCESİ DURUM

Cumhuriyet dönemindeki sanayi gelişim sürecini izleyebilmek için Osmanlı sanayiinin gelişimini de dikkatle izlemek gerekir. Çünkü bilinen bir gerçektir ki herhangi bir ekonomiye kendinden önceki ekonominin ve aynı zamanda yan ekonomilerin etkisi büyüktür. Bu nedenle Osmanlı'nın Cumhuriyete bıraktığı mirasa da bakmak gerekir.

Osmanlı'da sanayinin kendini gösterdiği devir olarak 16. ve 17. asır birçok araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Hatta bu dönemde Osmanlı sanayiinin Batı'ya göre bir üstünlüğü de belirtilir. 16. ve 17. yüzyıl Osmanlı'nın ekonomik ve politik güçlerinin kuvvetli olduğu bir dönemdir. Bu dönemde Osmanlı'lar küçük el sanatları, çinicilik, dokumacılık ve gemi yapımında Batı'dan geri değildir.

(*) Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Ancak cumhuriyetin ilanını izleyen dönemde Osmanlı İmparatorluğundan miras kalan sanayii son derece cılız, tipik bir yarı sömürge ülke sanayii görünümünde idi. Ülkede tarihi olarak dinamik sanayilerin yokluğu bir yana geleneksel sanayi de dış kapitalizmin baskısı ve rekabeti sonucu büyük ölçüde tahrip edilmiştir.

Osmanlı imparatorluğu'nda sanayi genellikle küçük ölçekli üretim birimlerinden oluştuğu, yakın pazar için üretimde bulunduğu ve hemen tümü ile tüketim malları üreten bir tüketim malları üreten bir nitelik taşıdığı bilinmektedir. Kırsal kesimde, tarım üretimi için gerekli araç ve gereçlerin yapımı, el tezgahı biçimi dokuma, değirmencilik gibi alanlarda görülen sınıai üretim kent ve kasabalarda öncelikle dokumacılık ve giyim, gıda, madeni ev eşyası ve yapı gereçleri gibi alanlarda yoğunlaşıyordu. Kent ve kasabalarda sınıai üretimin nicelik ve nitelik yönünden denetimi, önceleri lonca biçimi bir örgütlenme ile sağlanmaktaydı.

Lonca biçimi örgütlenme, esnafın sınıai üretim ile ticaret faaliyetlerini birleştiren özelliğini yansıtır. Daha çok mahalli ihtiyaçlar için üretime yönelik olan bu sınıai yapı Osmanlı pazarının kapitülasyonlar ve liberal dış ticaret anlaşmaları ile Batı'da gelişen kitle üretimine açılması sonucu büyük bir çöküntü geçirdi, yıkıma uğradı. Bu çöküşü hızlandıran en önemli faktör, Tanzimat Fermanı'ndan bir yıl önce imzalanan Türk-İngiliz Ticaret Anlaşması'dır. İç pazarı sınırlı ve üretim teknolojisi ilkel olan Osmanlı sanayii, yabancı mallar karşısında korumasızdı. Yabancı sınıai ürünlerin Osmanlı iç pazarına serbestçe girişi ile yerli üretimin gerilemesi sonucu esnaf örgütleri de dağıldı.

19. Yüzyılın 2. yarısında sanayii düzenleme çabaları görülür. Aynı yıllarda ordunun giyim ve silah ihtiyaçlarını karşılamak için devletin bir kısım sınıai girişimlerde bulunduğu bilinmektedir. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte daha önceden uygulanan iç gümrükler kaldırılmış ve 1913'de sanayinin teşviki için bir kanun ile sanayinin gelişmesi için birçok kolaylıklar tanınmıştır. Bunun sonucu olarak 1915 yılında özel sanayi girişimciliğinde önemli bir kıpırdanma olduğu anlaşılmaktadır.

Büyük ölçüde el sanatlarına ve esnaf biçimi örgütlenmeye dayanan Osmanlı sanayii, Osmanlı'nın dışa açılması sonucu yıkıma uğramış, çökmüştür. Var olan sanayinin mülkiyeti de azınlıkların ve yabancıların elindedir. Kısaca, Osmanlı'dan Cumhuriyete sanayi olarak pek birşey kalmamıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde ülkede bir sanayileşme özlemi, sanayileşmek gerektiği düşüncesi egemen olmuştur.

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAKİ DURUM

Cumhuriyetin kuruluşu ile devralınan sanayi hakkında istatistiki bilgiler yeterli olmamakla beraber, yıllarca süren iç ve dış savaşlar sonucu mevcut olan sanayi kuruluşları yıkılmış, çalışamaz olmuş, sermaye kaynakları kurumuş, üretken nüfusun büyük bir kısmının da savaşlarda kaybedildiği açıkça bilinmektedir.

Böylece imparatorluktan Cumhuriyet'e, Adana ve Tarsus'taki dört pamuk ipliği fabrikası ile genellikle şehirlerde görülen un ve gıda fabrikaları dışında bir sınai tesisin kalmadığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilk on yılında sınai gelişmenin sağlanması ve kalkınma stratejisini tespit etmek için 1923 yılında İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda tedbirler alındı ve liberal görüş ağır bastı. Milli sanayiye teşvik edecek kanunların çıkarılması, sanayicilere kredi sağlanması, yerli ürünlerin ulaşım tarifelerinde indirim yapılması, sanayiciler için teknik eleman yetiştirilmesi ve teknik eğitimin geliştirilmesi alınan tedbirlerin en önemlileridir. Ayrıca, Sanayi ve Maden Bankası'nın kurulması (1925) ve Sanayi Teşvik Kanunu'nun çıkarılması (1927) bunlara ek olarak ihracata yönelecek sanayilerin ithalat girdilerinin vergiden muaf tutulması ve esnaf ve sanatkârların örgütlenmesi ile ilgili yeni düzenlemeler sayılabilir.

Sanayi ve Maden Bankası'nın kuruluş amacı, özel sektöre kredi sağlamak, ortaklıklar kurmak ve devlete ait olan sanayi kuruluşlarını geçici olarak işletmek ve zamanla bunları, özel kesime devretmektir.

Bu dönemde sanayi tarım ürünlerini işleme, madencilik ve dokuma alanında yoğunlaştığı ve bu niteliği ile sanayileşmenin ilk aşamasında olduğu söylenebilir.

1913-1915 yıllarından sonra Türkiye'de 1927 yılında da sanayi sayımı yapılmıştı. Bu sayım muhteva ve metod itibarıyla Türkiye'de uygulanan ilk sanayi sayımıdır. Sayım sonucuna göre 65.000 dolayında işletmenin % 43,59'u tarım, % 23,83'ü dokuma ve % 22,61'i maden sanayii, makine yapımı ve onarımı grubunda oluşmaktadır.

Toplam sınai işletmelerin yalnız % 4,28'i çevirici güç kullanmaktadır. Kullanılan hammaddenin % 12,62'si ithalat yolu ile karşılanmaktadır. Toplam üretimin % 65'i tarım, % 18'i dokuma sanayinde kullanılmaktadır.

Cumhuriyetin ilk on yılında sanayii alanında teşvik sınırlı bir korumacılık ve kamu ortaklıkları gibi metodlarla özel sanayinin geliştirilmesine çalışılmışsa da bu alanda önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Dönem, bir bakıma değişik sanayileşme politikalarının şartlara göre denenmesine şahitlik etmiştir. Ülkenin sanayileşmesi gerektiği görüşü varlığını sürdürmüştür.

1933-1939 DÖNEMİ

Liberal dönemin başarısızlığından sonra müdahaleciliğin önem kazandığı dönemden 1933 yılına kadar ithalatı düzenleyen ihracatı denetleyen ve spekülasyonları önleyen bir seri kanun çıkmıştır. 1933 yılından sonra da sanayileşme hareketinin planlı bir hale konulması gerekliliği üzerine ilk beş yıllık sanayii planının uygulandığı görülmektedir.

1930-1939 döneminde iktisat politikaları bakımından iki belirleyici özellik vardır: Korumacılık ve Devletçilik. Bu dönemde elde edilen sonuçlar bakımından, bu yılları ilk sanayileşme dönemi olarak nitelendirmek mümkündür. Devletçiliğin ilkeleri tespit edilirken sanayileşmede esas itibarıyla yine özel teşebbüsün teşvikine devam olunacağı ancak o günkü kalkınma safhasında öncülüğün devlete ve iktisadi devlet teşebbüslerine verileceği önemle belirtilmiştir.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planının (BBYSP) ilan edilişi 1934 yılı ocak ayı olmasına rağmen uygulaması 1933 yılında başlamıştır. Bununla Türkiye'nin sanayileşme doğrultusunda ilk ciddi adımlarının attığı dönem olmuştur. Dokuma, demir-çelik, cam ve toprak ürünleri sanayiinde o günün şartlarına göre önemli gelişmelerin sağlandığı şüphesizdir.

BBYSP'deki yatırımlar için gerekli olan iç ve dış finansman kaynakları ise şu şekilde özetlenebilir: iç kaynaklar doğrudan doğruya kamu tasarruflarına dayandırılmıştır. Etibank ve Süberbank kurulurken bu bankaların özel tasarrufları yatırıma kanalize etmeleri düşünülmüştür. Dış finansmanda ise en büyük katkı SSCB'de gelmiştir. İlk sanayi planının uygulandığı dönemde ithal edilen birçok malın üretimi Türkiye'de gerçekleştirilmiştir.

İlk sanayi planının başarı ile uygulanmasından sonra 1939-1943 yılında uygulanmak üzere 2. Sanayi Planı hazırlandı, bu plan birincisinden çok daha geniş kapsamlı idi. İmalat sanayi enerji ve madencilikte önemli kamu yatırımlarını ihtiva etmekte idi, ne var ki

İkinci Dünya Savaşının başlaması bu planın uygulamaya konulmasını engellemiştir.

Devletçilik uygulaması bazı önemli sanayi kollarının Türkiye'de kurulmasını sağladı. Ancak gene de ağır sanayide istenilen oranda başarıya ulaşılamadı. Sınai yatırımlardaki artışlar ve sınai hammaddeyi elinde bulunduranlar, ticaret imkanındaki gelişmeler, ticaretin palazlanmasına yaradı. 1937 yılında devletçilik bir anayasa hükmü olarak kabul edildiği halde bu yıldan sonra gelen dönemlerde devletçiliğin önemini yitirdiğini ve özel sermayeye taviz verilmeye başladığını görüyoruz. Nitekim, 1936 yılında kabul edilen İş Kanunu'nun 1940 yılında Milli Korunma Kanunu'yla önemini yitirmesi ve buna paralel bazı kanunların kabul edilmesi bu dönemin ekonomi politikasının niteliği hakkında bilgi vermeye yeter.

1940-1950 DÖNEMİ

Dünya konjonktürünün etkilemesi ile Türkiye'de 1940-1950 dönemi sanayiinin önemini kaybettiği bir dönemdir. Harp ekomisinin tabii sonucu olan, fiyat artışları ve hayat pahalılığı bir sonraki dönemde ilk sermaye birikimini yapacak olan, harp zenginlerini ortaya çıkarmıştır.

Bu dönemde çıkarılan Varlık Dergisi (1942) harpten doğan normal üstü kâr ve kazançların devlete intikalini amaçlamakta idi, bu dönemdeki yatırımlar daha çok ordu taleplerine cevap veren yatırımlardır. Bazı zorunlu ihtiyaç maddeleri, stratejik önemi haiz hammaddeler ve silah yapımında bazı gelişmeler oldu.

Bu dönemde çıkarılan sanayileşme konu gibi özel önemini yitirmiş onun yerine harbin etkilerini azaltacak bazı tedbirler alınması yoluna gidilmiştir. Bu nedenle aynı dönemde sanayii istatistikleri konusunda da hiç bir gelişme görülmemiştir. 1939-1950 döneminde toplam ve fert başına milli gelirin artışı ve sanayileşme açılarından bir başarı sağlanamamıştır.

1950-1960 DÖNEMİ

1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle kalkınma stratejisi köklü şekilde değiştirilmiştir. Her şeyden önce yoğun devletçilik görüşü terkedilerek özel teşebbüsün azami derecede teşvikine ağırlık verilmiştir. 1951 yılında Ankara'da toplanan Sanayii Kongresi'nde sanayide özel teşebbüse öncelik tanınması, bir sanayii bakanlığını ihdası ve özel sektör sanayicilerinin oluşturacağı sanayii

odalarının kurulması ilkeleri benimsermiştir. Yine de özel sektör teşvik edildiği halde, devlet yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payı azalmamıştır. Çünkü yeni bir kalkınma ve sanayileşme hamlesinin gerçekleştirilmesi ve özel teşebbüsün teşviki için altyapı yatırımlarına lüzum doğduğu gibi özel sektör tarafından o zamanki şartlar altında kurulamayacağı anlaşılan bazı temel sanayi ve zirai maddeler ve ara malları tesislerinin devletçe meydana getirilmesi gerekmiştir. Sonuçta 1950-1960 dönemi boyunca bir taraftan toplam sabit yatırımların mutlak seviyesi ve GSMH'ye oranı önceki dönemlere kıyasla artarken, diğer taraftan kamu yatırımlarının özel yatırımlara rakip değil tamamlayıcı olması ilkesinin benimsenmesi dolayısıyla kamu yatırımlarıyla beraber özel yatırımlarda da önemli artışlar sağlanabilmiştir. Devletin ekonomik faaliyetlere müdahalesi de özel teşebbüsü sınırlamak ve kontrol etmekten çok onu teşvik etmek yolunda geliştirilmiştir. Bu sebeplerle DP devrinde sadece yatırımların dağılımına bakarak devletçilik ilkesinin fiilen eski döneme kıyasla aynı yoğunlukta devam ettiğini veya arttığını ileri sürmek yanlış olur. Özel yabancı sermaye de Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra ilk defa teşvik edilmeye başlanmıştır. Önce 1950-1951 de çıkarılan kanunlar yeterli görülmediği ve yeterli seviyede özel yabancı sermaye akımı sağlanmadığı cihetle, bu kere ABD'den uzmanlar getirtilerek yeni ve ayrıntılı kanunlar hazırlanmıştır. Bu çalışmalar sonucu, 1954'de imalat sanayii ve diğer ekonomik faaliyet kollarında özel yabancı sermayenin teşviki için 6224 sayılı Özel Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile petrol alanında özel sektörün ve yabancı sermayenin teşviki ile ilgili 6236 sayılı Kanun yürürlüğe konmuştur. 1950'den itibaren dış yardım ve kredilerde de açık bir kalkınma stratejisi takip edilmiştir. Özel sektöre tahsis edilen dış kaynaklı kredilerin bu kesime transferini sağlamak amacıyla Türkiye Kalkınma Bankası kurulmuştur. Uluslararası akıma uygun olarak, ilk yıllarda dış ticaret rejiminin serbestleştirilmesi de denenmiş, fakat karşılaşılan ödeme güçlükleri dolayısıyla bu politika kısa sürede, 1952'de kısmen ve 1953'ten itibaren tamamen terkedilmiştir.

Savaş sonu döneminde hazırlanan Türkiye İktisadi Kalkınma Planı, devletin enerji, taşıma, ulaşım ve heberleşme gibi altyapı girişimlerinde bulunmasını, sanayinin özel sektörün genişlemesi için en uygun alanlardan biri olduğunu belirtiyordu.

Gerek özel kesim gerek kamu kesimi yatırımlarının finansman gereğinin artmasına mukabil vergi gelirlerinde önemli bir artış sağlanamaması açık finansmana ve para arzının genişletilmesine dayanan, enflasyonist bir politikanın uygulanmasına yol açmıştır. Tarım kesimi bu dönemde gelişmiş, tarımsal gelişme de sanayii ve

ticaret kesimlerinin gelişmesine olumlu katkılarda bulunmuştur. İmalat sanayiinde esas itibariyle yine ihracat sanayii yerine ithal ikâme sanayii kollarına ağırlık verilmiştir. 1950-1960 yılları arasında çeşitli kolların imalat sanayii toplam üretim değerindeki payı azalmıştır. Dokuma, giyim ve içki gibi kolların payı bir miktar azalmış, buna mukabil kimya, petrol ve kömür, toprak mamülleri, temel metaller, madeni eşya kollarının nisbi önemi artmıştır. Bununla beraber sanayiye yapılan yatırımların çoğu yine tüketim mallarına yönelmiş bulunuyordu. Ara malları sanayiinin payı çok daha düşüktür.

1950'lerde kurulan sanayiinin bir kısmında teknoloji transferi layıkıyla yapılamamış olduğu gibi çoğu daha ziyade ithal edilen girdilerle çalışıyor ve montaj sanayii niteliği taşıyordu. Dolayısıyla bu sanayileşme ile yatırım mallarından başka yedek parça ve ara mallarının ithalatı büyük ölçüde artmış ve bazı tesislerin yabancı sermayeye ait olması yüzünden dışarıya transferi gereken kârların tutarı kabarmıştır. Üstelik kamu yatırımlarının kısmen açıktan finanse edilmiş olmasının sonucunda bir süre sonra şiddetli bir enflasyon başlamış ve ağır bir dış ödemeler bunalımı başgöstermiştir.

Bu sebeplerle, uygulanan sanayileşme politikası bir çok tenkitlere uğramış, özel teşebbüs ve yabancı sermayeyi teşvik için alınan tedbirlerin aşırı olduğu, kaynakları verimsiz alanlara yönelttiği ileri sürülmüştür. Bu eleştirilerin haklı yönü varsa da 1950'de buna rağmen kalkınma ve sanayileşme yolunda önemli adımla atılmış olduğu inkâr edilemez. Nitekim dönem Türkiye'nin 1933-1939 yıllarındaki ilk kalkınma hamlesinden sonra, farklı bir strateji ile ikinci büyük hamlesi olarak vasıflandırılmış bulunmaktadır.

PLANLI DÖNEM

1960 Hareketinden sonra planlı döneme geçiş zorunlu olmuştur. Ekonomik gelişmenin bir plana bağlanması, devletçilik döneminin yalnız sanayileşmeye yönelik düzenlemeleri bir yana bırakılırsa, 1960'larda uygulama alanı bulmuştur. Bu dönemden önceki dönemde üretim ve arz darlıkları ithal güçlükleri sonucu ortaya çıkan darboğazlar ve bunların getirdiği aşırı fiyat artışları 1958'de para değerinin düşürülmesiyle sonuçlandı. Devalüasyon ile birlikte uygulanacak istikrar tedbirlerinin bir kalkınma programı çerçevesinde ele alınması, dış yardım veren çevrelerce önerilmiştir. İstikrar tedbirlerinin sonucu alınmadan 1960'da siyasal yönetimin değişmesiyle plan istekleri kurumlaştı.

Planlı dönemin başında, ülke tüketim mallarının yerli üretimini tamamlamış bulunuyordu. Gıda malları sanayii, iç pazarın ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye gelmişti.

Planlı dönemin sanayileşme politikasının temelini, sınavi ürünlerin ithalatı yerine, yerli üretimin sağlanması oluşturur. Yani temel tüketim mallarından sonra, bu kez dayanıklı tüketim mallarının yerli üretimi sanayileşme politikasını belirlemiştir. Sanayileşme politikasının ikinci ögesi, özendirme (teşvik) tedbirleridir. Bu yöntemle sınavi yatırım yapılması durumunda sağlanan mali kolaylıklarla, üretim maliyeti düşürülerek kâr imkânı yaratılmaktadır. Planlı dönemde uygulanan özendirme tedbirlerinin başında yatırım indirimi, gümrük resim ve vergilerinin taksitlendirilmesi, gümrük vergisi muafiyeti ve kredi kolaylıklarıdır.

Sanayileşme politikasının bir sonucu olarak planlarda sanayiinin hızı diğer sektörlerden büyük tutulmuştur. Planlanan büyüme hızları gerçekleşene yakın olmuştur. Kısaca, planlanan düzeyde olmasa bile sınavi üretimde yüksek bir büyüme hızına ulaşılmıştır.

Planlı dönemde, imalat sanayiinin kollara göre bileşiminde meydana gelen başlıca değişme, ara ve yatırım malları imal eden kolların nisbi öneminin tüketim mallarını sanayii aleyhine yükselmesi suretinde özetlenebilir.

Sınavi üretim, ilk üç plan döneminde planlarda öngörülen düzeylerde olmasa bile etkin büyüme göstermiştir. Ancak, sayısal büyüme, yine planlarda öngörülen doğrultuda yapısal ve niteliksel değişmeyi sağlamamıştır. Sanayii, kendi kendini yeniden üretecek iç ve dış kaynakları harekete geçirmemektedir. Ticaret sermayesi ile bütünlük içinde gelişen sanayii, tarımdan kaynak alamamakta, hızlı fiyat artışları ortamın öz kaynaklarını da spekülâtif ticari faaliyetlere kaptırmaktadır. Ek olarak üretim ve yatırım için gerekli dış kaynakları sağlayacak düzeyde ihracatı gerçekleştirememektedir.

Planlı dönemde ülke 1979-1980 yıllarında ciddi bir ekonomik bunalıma girince, yeni bir program uygulamaya koydu. Programın belirleyici özelliği, ekonomik karar mekanizmasında tümüyle serbest piyasa şartlarında oluşacak fiyatların egemen olmasıdır. Her mal ve hizmet için arz ve talebe göre oluşacak fiyatlar yol gösterici, belirleyici olmasıdır. Denge fiyatlarına dayanacak ekonomik kararlar kaynak kullanımının en etkin olmasını sağlayacaktır. Denge fiyatından sapmalar, eğer müdahale edilmezse, kendiliğinden düzelecektir.

SONUÇ

Bunalıma giren az gelişmiş ülkelere dış kredi sağlayan IMF ve özel bankalar birtakım tedbirler almasını önerirler. Türkiye, 1970'lerin sonunda kimi isteksizce deneylerden sonra bu önlemleri 1980 Ocakından başlayarak uygulamaya koydu. Programın uygulandığı 1980 sonrası 4 yılda sanayii kesimi daha çok var olan üretim kapasitesi kullanımının artışına tanıklık etmiştir. Sınai yatırımlar sınırlı kalmış, önceden planlanmış olan kamu sınai yatırımlarının bir bölümü tümü ile tasfiye edilmiştir. Kısaca, sanayileşme politikasındaki köklü değişiklikler uygulamaya yansımıştır. Sınai üretimde kapasite kullanımı, uygulama döneminde özellikle ithal girdi sağlanmasındaki nisbi kolaylıklar nedeniyle artış gösterdi.

Ülke sanayileşme sürecinde belli bir aşama sağlamış, çok önemli nitelik sorunları olmasın karşın, dayanıklı tüketim mallarının yerli üretimi gerçekleştirilmiş, temel ara malları sanayiinde belli bir üretim imkânı meydana getirilmiştir. Kısaca, ülke sanayileşmede, yolun yarısındadır. Uzun dönemde sanayileşmeden vazgeçilmesi durumunda var olan sanayii varlığını sürdürmesi imkânı azdır. Ülkenin sanayileşmesi sürecinde kamu ve özel sanayici kesimleri arasında bir işbölümü olduğu görülmektedir. Bu iş bölümünde, kamu kesimi giderek ara ve yatırım malları üretimine yönelmiş; özel kesim de genellikle tüketim mallarında yoğunlaşmıştır. Sanayileşmenin bundan sonraki aşamasında, bu süreç mantıki sonuçlara, planlı bir şekilde götürülmelidir.

KAYNAKLAR

BORATAV, Korkut; Türkiye'de Devletçilik, Ankara:Savaş Yayınları, 1982

----;Türkiye İktisat Tarihi, 1908-1985, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1987

AKBANK; Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, İstanbul:Akbank Yayınları,1980

BAŞKAYA, Fikret; Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi; Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına, Ankara:Birlik Yayınları, 1986

KEPENEK, Yakup; Gelişimi, Üretim Yapısı ve Sorunlarıyla Türkiye Ekonomisi, Ankara:Savaş Yayınları, 1984

----;"Türk Sanayinde Yatırımlar Üzerine Bir Deneme",Cumhuriyetin 50.Yılında Türkiye'de Sanayileşme ve Sorunları Semineri'ne Sunulan Bildiri,Ankara:SBF Maliye Enstitüsü 1974

D İ E; Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı, Ankara, 1974

YAŞA, Memduh; İktisadi Meselelerimiz, İstanbul,1966

ULUDAĞ, İhan / Serin, Vildan; Dış Şoklara Karşı Dünyada ve Türkiye'de Geliştirilen İstikrar Politikaları, İstanbul: İTO Yayınları, 1987

UYGUNER, Muzaffer; "50 Yılda Türk Sanayisi," Mülkiyeliler Birliği Dergisi, 50.Yıl,no:32, 1973

Türkiye İktisadi Kalkınma Planı, Ankara, 1947.